

Traficant amb idees entre França i Catalunya

per Ricard Ripoll

Les traduccions en català de la literatura francesa han estat sempre d'una notable qualitat. En primer lloc, perquè acostumen a ser versions de grans escriptors que coneixien força bé la llengua francesa i que havien viscut a França o havien tingut amb la cultura gal·la una relació particular. Tot sovint es traduïa no tant per oferir al públic un producte que aquest ja podia entendre i conèixer en l'original sinó més aviat com a exercici d'amistat entre escriptors, com a reconeixement d'una simpatia o d'una defensa dels valors que l'autor representava.

La traducció, doncs, era objecte d'un assentiment a les teories literàries de l'autor traduït: d'aquesta manera, quan Manuel de Pedrolo tradueix Robbe-Grillet, o quan Joan Fuster tradueix Camus, més enllà de la voluntat de donar a conèixer un escriptor hi ha la reivindicació d'una manera d'escriure. Ja sabem que un traductor tradueix el que li agrada, si li ho deixen fer i si s'ho pot permetre. Perquè en els darrers decennis, el traductor, per sobreviure, sovint ha renunciat a aquest assentiment literari i ha traduït tot el que li han proposat. Això, sens dubte, ha diluït la personalitat dels traductors i els ha arraconat darrere de segells editorials i d'autors comercials, i ha esborrat aquesta fusió entre el traductor i una manera d'escriure.

De grans noms de la traducció de la literatura francesa en català, en podem citar molts, com Xavier Benguerel, com Ramon Folch i Camarasa, com Maria Aurèlia Capmany, com Martí i Pol o com Palau i Fabre, per dir-ne només uns quants. Eren grans traductors perquè també eren grans autors. És a dir: no eren traductors professionals en el sentit de dedicar-se exclusivament a la traducció. I, de fet, pot existir (i és bo que existeixi) un traductor literari que no sigui, alhora, escriptor? El moment actual ha multiplicat els traductors «professionals», que només es dediquen a traduir per guanyar-se (malament) la vida. També, però, hi ha els traductors escriptors, els quals, a banda de l'obra pròpia, ens ofereixen les pràctiques que consideren més interessants de la literatura francesa.

El traductor literari hauria de tenir una doble formació: en traductologia (en principi, és el que haurien d'oferir les facultats de traducció) i en humanitats (més pròpies de les facultats de lletres). L'estudiant que es vulgui dedicar a la traducció pot triar entre la UPF i la UAB (pel que fa als estudis de traducció) o la UB (si vol tenir una formació humanística, que també trobarà en les altres dues universitats).

Cal destacar una nova iniciativa de la Facultat de Traducció de la UAB, que creiem que caldria ampliar. És la creació d'una col·lecció —«Camaleó», d'Arola Editors— que publicarà textos traduïts de les llengües objecte d'estudi a la Facultat. Aquesta col·lecció acollirà, entre d'altres, traduccions treballades a classe per estudiants sota la supervisió d'un professor. La iniciativa és interessant, sobretot pel que fa a llengües que tenen una sortida al mercat especialment complicada: llengües

orientals, llengua àrab..., però també cal pensar que en llengües més accessibles, com el francès, es negligeixen sovint les propostes més agosarades.

El traductor ha de ser un traficant d'idees i aportar allò que cregui interessant, més enllà de les polítiques circumstancials del mercat editorial. Per exemple, autors que caldria traduir del francès amb urgència: dels més clàssics, Rabelais (els cinc llibres), Villon (actualitzar-ne les versions), Sade. Del segle XX, la literatura catalana desconeix pràcticament tot el surrealisme, una gran part del *nouveau roman*, els textos més interessants de l'Oulipo així com la poesia i la filosofia actuals.

Si fa uns quants anys es traduïa per simpatia, ara les traduccions del francès cerquen més aviat les modes del moment. Però no cal oblidar que les modes, fins i tot al país on s'originen, no duren gaire, i al cap dels anys tenim textos sense gaire interès que, malauradament, eclipsen els textos més interessants.